

СЛАВУТИЦЬКИЙ ОБЕРІГ

Володимир Задко

ЩО ОЗНАЧАЄ СЛОВО «СЛАВУТИЧ»?

Ідучи рідними місцями, ми чуємо різні назви міст, сіл, рік та озер. Зміст одних нам зрозумілий, а інших — загадковий. Виникає запитання: а що означає ця назва? Чому вона з'явилася саме тут?

Відповіді ж на ці питання дає топоніміка. Вона — це мова Землі. Зійшли з історичної сцени великі державні утворення, асимілювались чимало етносів, племен, а деякі топоніми дійшли від них до наших днів.

Так, сліди слов'янського генезису яскраво «зафіксовані» у назвах ріки Десни та міста Новгород-Сіверська. Слово «десна» на давньоруській мові означає «права» (сторона). У ті часи, коли слов'яни колонізували наш край, вони не знали правила визначення поділу приток річок на «праві» та «ліві» за течією. Десну сіверяни вважали правою, бо саме з цього боку вони прийшли.

Перша згадка про Новгород-Сіверськ зустрічається в Київському списку Лаврентієвського літопису під 1096 роком: «а друзини седоша по Десне и Семи и нарекша Север». Як бачимо, топонім походить від назви племені. Його слід розшифровувати як «нове місто сіверян».

Словниковий фонд мови невпинно збагачується, розвивається і змінюється. Деякі слова з часом втрачають своє первинне значення. Хоча колись вони були зрозумілі кожному. Досить відзначити, що з цієї причини деякі населені пункти, ріки та озера протягом століть змінюють двічі-тричі назви. Так, Дунай називався раніше Дунабейом, Істром, Дніпро — і Славутичем, і Борисфеном.

А що для нас нині означають топоніми Славутич, Яриловичі, Макошине та інші? Прізвища? Ні. Насправді ці топоніми вказують і на певний тип місцевості, і вірування наших предків. Слово «славута» давньоруське. У словнику В. Даля воно пояснюється як «гарна, мальовнича місцевість». Топонім «славута» дуже поширений в Україні.

Поряд з недавно збудованим чернігівським Славутичем існує місто Славута в Хмельницькій області. Цей населений пункт заснований близько 1634 року. Справді, місто розташоване у мальовничій місцевості біля ріки Горинь. Подібне поселення з назвою Слоут існує в Глухівському районі Сумської області. Воно оточене садками, трьома озерами.

Села Яриловичі та Макошине засновували в дохристиянській період нашого краю. Ці населені пункти виникли на горбах — **узвишсях**, у важко прохідних лісах, де наші предки влаштовували капища для принесення жертв богам.

У давнину був бог сонця Ярило. Звідси походить слово «ярина», оскільки сіверяни сіяли хліб весною, коли сонце проявляє свою активність. У честь бога сонця і названі Яриловичі.

Тоді ж дуже у пошані була жіноча богиня родючості та ткацтва Мокш. Місце, де схилилися перед нею, прозвали Макошиним.

Досить активно заселення Сіверщини відбувалося у XVII столітті. Виникнення багатьох назв походить від попередніх населених пунктів переселенців з Правобережної України. Так, у Волинському воєводстві станом на 1629 рік були села Голінка, Красилівка, Плиски, Пенища. А через 25 років поселення з такими ж назвами з'являються на Придесенні. Чому таке траплялося? Як правило, якщо переселенці переселялись на незайняті землі майже всім селом, то вони і не змінювали його назву.

Значна частина топонімів з'явилася у козацьку епоху. Згідно з історичними документами в Україні у XVII столітті існували пункти збору козацького війська. Один із них був у Запоріжжі біля села Крилове, а другий — неподалік від Батурина, у Біловезькому степу. Тут, на місці збору козаків, які жили в куренях, і виникло село Курінь.

У червні 1672 року поблизу Конотопа у лісі відбулася козацька рада, на якій був вибраний гетьман Самойлович. Невдовзі на тому місці виникло село Козацьке.

Ми показали лише кілька прикладів походження топонімів. Багато ж назв населених пунктів, річок Сіверщини ще чекають на розшифровку. Сподіваємося, що «Сіверянський літопис» мобілізує дослідження у цьому напрямі.

